

МЕТОДИКА РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ ЗА ГАЛУЗЕВОЮ РАМКОЮ КВАЛІФІКАЦІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПРИКОРДОННИКІВ КРАЇН ЄС

Анотація. У статті автором розглянуто методику розробки навчального курсу за галузевою рамкою кваліфікацій (ГРК) для підготовки прикордонників країн ЄС. Висвітлена методика включає такі етапи: визначення професійних компетентностей з переліку типових профілів компетентностей та їх конкретизація; визначення результатів навчання використовуючи таблиці перехресних посилань та їх конкретизація; визначення рівня курсу використовуючи ГРК для підготовки прикордонників; розробка стратегій навчання та оцінювання; розробка змісту курсу у відповідності до результатів навчання. Методика навчального курсу за ГРК може бути використана науково-педагогічним складом НАДПСУ та інших навчальних закладів ДПСУ з метою стимулювання впровадження принципів Болонського і Копенгагенського процесів під час розробки власних навчальних курсів.

Ключові слова: підготовка прикордонників, методика, навчальний курс, галузева рамка кваліфікацій, рівні кваліфікацій, країни Європейського Союзу.

Annotation. The article reveals the methodology of training course development according to the Sectoral Qualifications Framework (SQF) for the EU countries border guards training. The highlighted methodology includes the following steps: defining of the professional competencies from the list of the competence profiles and their specification; definition of learning outcomes using cross-reference table and their specification; definition of the level of the course using SQF for the border guards training; development of learning and assessment strategies; development of content of the course in accordance with the learning outcomes. The methodology of the training course according to SQF can be used by the scientific and pedagogical staff of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine and other educational institutions of the State Border Guard Service of Ukraine (SBGSU) in order to stimulate the implementation of the principles of the Bologna and Copenhagen processes while developing their own training courses. Using this approach should facilitate mobility and development of harmonized curricula for the personnel of the border guard organizations across European Union (EU), with the goal of providing common approaches to the organization of border security and introduction of common border guard standards across the EU. Also the experience of EU border guard agencies was analyzed in order to consider its introduction into the professional training system of the State Border Guard Service of Ukraine.

Keywords: training of border guards, methodology, training course, Sectoral Qualifications Framework, qualification levels, European Union countries.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні, у зв'язку із значною інтенсифікацією міграційних процесів у Європі, країни Європейського Союзу (ЄС) постали перед необхідністю підвищення ефективності охорони зовнішніх кордонів ЄС, що спонукало агенцію берегової та прикордонної охорони (FRONTEX) посилити увагу в напрямку організації професійної підготовки персоналу прикордонних відомств європейських країн відповідно до принципів Болонського і Копенгагенського процесів, а також Європейської Рамки Кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК) [1]. З цією метою Агенцією FRONTEX було розроблено Галузеву Рамку Кваліфікацій (ГРК) [2], яка повинна сприяти гармонізації національних систем підготовки прикордонників, поширенню компетентнісного підходу у навчанні, забезпеченню мобільності викладачів та студентів, а також визнанню поряд з формальною, інформальною та неформальною освіти. Агенцією FRONTEX ГРК для підготовки прикордонників ЄС використовується також як інструмент визначення якості розробки національних навчальних курсів, які підлягають акредитації на європейському рівні.

Саме тому питання розгляду методики розробки навчального курсу за ГРК для підготовки прикордонників країн ЄС є особливо цікавим для модернізації освітнього процесу навчальних закладів Державної прикордонної служби України (ДПСУ)

Мета статті – висвітлити особливості методики розробки навчального курсу за ГРК для підготовки прикордонників країн ЄС з метою її подальшого впровадження в систему професійної підготовки персоналу Держприкордонслужби України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показав аналіз літературних джерел, проблема вдосконалення професійної підготовки прикордонників була предметом уваги багатьох представників військової та педагогічної науки, таких як: О. Грязнов, О. Богданюк, Л. Боровик, А. Галімов. Компетентністний підхід в освіті досліджували: Л.Ващенко, Ю. Рашкевич. Дослідженнями професійної підготовки фахівців з охорони кордонів зарубіжних країн займалися І. Блощинський [3], Н. Берестецька [4]. Питання розробки та впровадження національних та галузевих рамок кваліфікацій вивчали й закордонні дослідники: В. Годин, М. Коулз, Л. Філіпова. Проте, наші розвідки засвідчили, що в контексті порівняльних досліджень, ґрунтовного аналізу сучасної професійної підготовки прикордонників країн ЄС з питань розробки навчального курсу за ГРК для підготовки прикордонників, на основі якого можливо було б сформулювати рекомендації щодо модернізації вітчизняної системи підготовки фахівців з охорони кордону, практично не існує. Ці обставини спонукали нас до вибору теми представленої статті.

Виклад основного матеріалу. Потреба імплементації вимог Інтегрованого Управління Кордонами спонукала різні прикордонні організації ЄС до більш тісної взаємодії у питаннях організації спільного навчання та підготовки європейських прикордонників. Українське прикордонне відомство також не стоїть осторонь у вирішенні цих нагальних питань. В рамках співпраці ДПСУ з Агенцією FRONTEX у червні 2017 року в місті Іннсбрук, Австрія, відбувся тренінг з розробки навчального курсу відповідно до принципів Болонського/Копенгагенського процесів [5] з використанням ГРК для підготовки прикордонників за участі представників ДПСУ.

Метою курсу було стимулювати учасників впроваджувати принципи Болонського і Копенгагенського процесів при розробці навчальних/освітніх курсів з використанням ГРК і розвитку практичних навичок, які сприятимуть результативності навчальної діяльності, систематичному підходу до розробки навчальних курсів у контексті загальних принципів інтеграції фундаментальних прав людини.

У курсі взяли участь представники Фінляндії, Австрії, Болгарії, Греції, Італії, Литви, Нідерландів, Польщі, Португалії, Румунії, Іспанії, України, Чехії. Від Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б.Хмельницького (НАДПСУ) участь брав підполковник Балендр Андрій Васильович, доцент кафедри англійської мови факультету іноземних мов і гуманітарних дисциплін.

Методика розробки курсу за ГРК для підготовки прикордонників основана на таксономії Блума та може бути представлена п'ятьма основними етапами:

- визначення професійних компетентностей з переліку типових профілів компетентностей та їх конкретизація;
- визначення результатів навчання використовуючи таблиці перехресних посилань та їх конкретизація;
- визначення рівня курсу використовуючи ГРК для підготовки прикордонників;
- розробка стратегій навчання та оцінювання;
- розробка змісту курсу у відповідності до результатів навчання.

Галузева рамка кваліфікацій у сфері підготовки прикордонників ЄС, розроблена за ініціативою Агенції FRONTEX, складається з декількох окремих документів, які повинні сприяти впровадженню ГРК державами-членами на національному рівні і зорієнтувати їх в питаннях розробки програм підготовки на основі даних кваліфікацій. Розроблений продукт включає: ГРК, представлену в двох різних форматах (ГРК за професійними ознаками; ГРК за освітніми (академічними) ознаками); профілі компетентностей; таблиці відповідностей; довідник з інтеграції фундаментальних прав у підготовку прикордонників [2].

В ГРК опис компетентностей ґрунтується на таксономії цілей навчання Б. Блума. Саме ним вперше було запропоновано для опису компетентностей використовувати певні дієслова для визначення певного рівня кожної сфери навчальної діяльності. Ці сфери включають:

- когнітивну (інтелектуальні навички; знання);
- афективну (формування почуттів або емоційного ставлення);
- психомоторну (маніпулятивні навички або навички фізичної діяльності).

З метою диференціації базового знання процедур і когнітивних процесів більш високого рівня Б. Блум розділив когнітивну сферу на шість категорій: 1) Знання, 2) Розуміння, 3) Застосування, 4) Аналіз, 5) Синтез і 6) Оцінка. Знання також було поділено на знання фактів, понять, процедур і мета-когнітивне знання. До афективної сфери було віднесено п'ять категорій, а саме: 1) Сприйняття, 2) Реагування, 3) Засвоєння ціннісної орієнтації, 4) Організація ціннісних орієнтацій, 5) Засвоєння цінностей. Психомоторна область (навички) згідно із класифікацією Сімпсона складається із семи рівнів: 1) Сприйняття, 2) Настрій (готовність до дії), 3) Керована реакція, 4) Автоматизм, 5) Складна реакція, 6) Адаптація і 7) Відтворення [6].

В Агенції FRONTEX та провідних країнах ЄС розробкою навчальних курсів займаються не викладачі, а спеціалісти з розробки курсів (окрема посада), залучаючи фахівців у відповідній галузі.

Перед укладанням навчального курсу, викладач або фахівець з розробки навчальних курсів спочатку ознайомлюється з категорією та вимогами до учасників курсу, можливими організаційними обмеженнями (часовими, фінансовими), після чого визначає профілі компетентностей прикордонної сфери відповідного кваліфікаційного рівня які знаходяться у ГРК (таб. 1).

Профілі компетентностей ГРК використовуються для визначення професійних компетентностей на основі результатів навчання. Вони більш деталізовані ніж результати навчання і сформульовані «прикордонною мовою». Ці профілі також використовуються для удосконалення професійних стандартів національних прикордонних відомств. Так як профілі компетентностей мають загальний, всеохоплюючий характер, викладач після визначення необхідних саме для цього курсу компетентностей проводить їх налаштування, тобто конкретизує зміст відповідно до тематики курсу.

Наступним завданням після визначення професійних компетентностей є формулювання на їх основі результатів навчання. Укладач курсу використовує наступний інструмент ГРК, а саме – таблиці перехресних посилань, за допомогою яких він визначає результати навчання та конкретизує їх беручи до уваги тематику курсу.

Відповідно до проекту Тюнінг – «Гармонізація освітянських структур в Європі» (Tuning educational structures in Europe, TUNING) [7], результати навчання – формулювання того, що, як очікується, повинен знати, розуміти, бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання. Це визначення підтримується більшістю фахівців,

а також у ГРК для підготовки прикордонників. Проте часто зустрічаються подібні, але відмінні у дрібніших деталях твердження: наприклад, замість сполучення «як очікується» використовуються «повинен» (should), «буде» (will), «ми хочемо, щоб» (we want our students to ...). Є декілька ще більш відмінних визначень, в яких акцент робиться на здатності студента робити (will be able to do) або демонструвати (are able to demonstrate). Однак ці відмінності не стосуються основного - результати навчання сфокусовано на очікуваних досягненнях студента, і на тому, що може продемонструвати (знає, розуміє, здатен зробити) студент після завершення навчання [8].

Таблиця 1

Основною відмінністю результатів навчання є їх вимірюваність. Результати навчання безпосередньо пов'язані з кваліфікаційними рівнями ГРК, і вони мають формулюватись так, щоб факт їх оволодіння прикордонниками був однозначним. Іншими критеріями якості розробки результатів навчання є їх актуальність, об'єктивність, специфічність, практичність, їх можна досягти, і вони повинні складатись за типовою схемою.

Наступним кроком є визначення рівня курсу використовуючи ГРК для підготовки прикордонників для чого підраховується кількість результатів навчання кожного рівня та визначається загальний рівень навчального курсу за принципом більшої кількості результатів навчання того чи іншого рівня.

Після цього укладач курсу приступає до розробки навчальної та оціночної стратегій. Метою навчальної стратегії є забезпечення постійного прогресу навчального процесу і основний акцент робиться на потребах тих, кого навчають (цільової аудиторії). Навчальний процес може бути поділений на 3 етапи: самостійне навчання; контактне навчання; практичне навчання.

Під час етапу незалежного навчання учасники навчальних курсів і тренінгів, які проводить Агенція FRONTEX реєструються у віртуальному навчальному середовищі Virtual Aula і отримують доступ до пакета з навчальним матеріалом, опрацювання якого дає змогу учасникам курсу успішно завершити фазу самостійного навчання. Спілкування з тьюторами та іншими учасниками курсу відбувається за допомогою спеціально створеного форуму у Virtual Aula. Учасники обмінюються думками з приводу отриманої інформації, ставлять запитання тьюторам, підтримують зворотній зв'язок. Використання форуму є частиною формативного оцінювання (наприклад, учасники повинні розмістити у форумі повідомлення та написати відповіді на повідомлення інших учасників за тематикою курсу) [9].

Знання, отримані під час фази незалежного навчання використовуються під час контактної фази. Під час контактної фази навчання учасники отримують практичні навички з тематики курсу у визначеному прикордонному навчальному центрі, в одній з Партнерських Академій FRONTEX, або безпосередньо в органах охорони кордону прикордонних відомств країн ЄС [10].

Для практичного етапу навчання учасники повертаються до місць несення служби і продовжують застосовувати отримані знання на практиці (у своїх відділах прикордонної служби, пунктах пропуску через кордон) відповідно до тематики навчального курсу під керівництвом визначених кураторів.

Розробивши стратегію навчання, необхідно сформулювати стратегію оцінювання, в якій потрібно врахувати оцінювання усіх результатів навчання. Оцінювання має також носити навчальний характер, тобто, викладач повинен широко застосовувати такі форми оцінювання як: формативне, сумативне, сумативне з формативним зворотнім зв'язком.

Формативне оцінювання розглядається як метод оцінювання для підвищення ефективності та якості навчання, для інформування викладачів і студентів, наскільки продуктивно іде навчальний процес. Воно здійснюється на початку та впродовж викладання навчальної дисципліни. Особливостями його є забезпечення продуктивного (своєчасного та ефективного) зворотного зв'язку між викладачем та студентами; ефективна реакція викладача на навчальні запити та потреби студентів. Метою сумативного (підсумкового) оцінювання є оцінити

студента за результатами навчання протягом певного відрізка часу. Основним видом є усний або письмовий екзамен. Використовується варіант оцінювання «Кепстоун» (англ. – наріжний камінь. Проект, виконання якого змушує учасників застосовувати усі набуті знання, уміння та компетентності на практиці) [8].

Після цього укладач курсу може приступати до розробки змісту курсу у відповідності до результатів навчання.

Використання даної методики розробки курсів є одним з найважливіших питань розвитку системи професійної підготовки українських прикордонників, її застосування дозволить ДПСУ вийти на сучасний європейський рівень підготовки прикордонників, що, поміж іншого, включає визнання рівнів та якості отриманої освіти/підготовки в країнах ЄС, можливість їх порівняння з Європейською рамкою кваліфікацій. Це також надасть можливість акредитувати навчальні курси ДПСУ на європейському рівні. Перевагами гармонізації підготовки прикордонників є також сприяння мобільності студентів (курсантів) та викладачів, контроль якості прикордонної освіти та підготовки, а також поступовий перехід від принципів викладацько-центрованого навчання до студенто-центрованого.

Висновок. Отже, методика розробки навчального курсу за ГРК для підготовки прикордонників використовує принципи таксономії Блума та включає такі етапи: визначення професійних компетентностей з переліку типових профілів компетентностей та їх конкретизація; визначення результатів навчання використовуючи таблиці перехресних посилянь та їх конкретизація; визначення рівня курсу використовуючи ГРК для підготовки прикордонників; розробка стратегій навчання та оцінювання; розробка змісту курсу у відповідності до результатів навчання.

Методика навчального курсу за ГРК може бути використана науково-педагогічним складом НАДПСУ та інших навчальних закладів ДПСУ з метою стимулювання впровадження принципів Болонського і Копенгагенського процесів під час розробки власних навчальних/освітніх курсів і розвитку практичних навичок, які сприятимуть результативності навчальної діяльності та системному підходу до розробки навчальних курсів. Також важливим елементом є необхідність вивчення загальних принципів інтеграції фундаментальних прав людини в освітній програмі підготовки українських прикордонників.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо розгляд характеристики професійних профілів компетентностей за ГРК для підготовки прикордонників ЄС, а також структури та змісту навчального курсу побудованого на основі ГРК, з метою практичного впровадження набутого досвіду в професійну підготовку персоналу ДПСУ.

Список використаних джерел:

1. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/leaflet_en.pdf.
2. Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding (volume 2), FRONTEx, Warsaw, Rondo ONZ 1, 2013. – 173 p.
3. Блощинський І. Г. Огляд особливостей використання веб-платформи Virtual Aula агенції Frontex для навчання прикордонників / І. Г. Блощинський, Д. В. Таушан // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : тези VI всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 15 лист. 2013 р.) – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2013. – С. 298-301.
4. Берестецька Н. В. Інтегроване навчання як умова формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей до іншомовного професійного спілкування / Н. В. Берестецька, О. В. Герасимюк // Гуманізм та освіта : збірник матеріалів X Міжнародної наук.-практ. конф., (м. Вінниця, 14-16 вересня 2010 р.) / Вінницький Національний технічний університет. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. – С. 309-312.
5. The Bologna Process and the European Higher Education Area [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/bologna-process_en.
6. Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., Wittrock, M.C. (2001). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Pearson, Allyn & Bacon.
7. Tuning educational structures in Europe a pilot project for higher education institutions supported by the European Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://media.ehea.info/file/Tuning_project/89/3/Tuning-Educational-Structures-Europe-executive-summary_575893.pdf
8. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
9. Frontex Virtual Aula [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://aula.frontex.europa.eu/>
10. Frontex Educational Standards [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://frontex.europa.eu/training/educational-standards/>